

третій бейтхак // Вішв гінді самачар. – джун 2012, № 18. – Морішас, 2012. – п. 2. 7. *Гінді ка магакумбг адж се* // Гінді вішв. – 22 вересня 2012. – свагат анк. – Джоганесбург, 2012. – п. 1. 8. *Гінді саб кі пар гінді ка каун?* // Паблік ньюз. – 23 сітамбар 2012. – № 16. – Наї Ділли, 2012. – п. 1.

Російською мовою: 1. *Чернышев В. А.* Хинди в современной Индии. – М.: Восточная література», 1998. – 263 ст.

Домилівська Л.В., к. філол. н.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

СИМВОЛ "КИЇВ" У МОВОТВОРЧОСТІ Ю. ЯНОВСЬКОГО

*«Скільки стежок в Києві моїм, –
Ми з тобою всі їх обійшли,
І стояли над Дніпром старим,
В кожній будці зельтерську пили.»*
[«Золотий сон», ЮЯ, V, С. 52]

*У статті розглядається проблема розуміння авторської художньої свідомості в контексті аналізу мовних домінант ідіостилю письменника. Зокрема, досліджено мовносимвольний простір ідіостилю Ю. Яновського (на прикладі символу **Київ**) в аспекті інтерпретації авторського тексту.*

Ключові слова: ідіостиль, мовна особистість, мовна домінанта, мовний символ.

*В статье рассматривается проблема понимания авторского художественного сознания в контексте анализа языковых доминант идиостиля писателя. В частности, исследовано лингвосимвольное пространство идиостиля Ю. Яновского (на примере символа **Киев**) в аспекте интерпретации авторского текста.*

Ключевые слова: идиостиль, языковая личность, языковая доминанта, языковой символ.

This article deals with theoretical problems of understanding art author's consciousness through the analysis of individual language dominants. This research work represents Y. Yanovsky's individual symbolic area (as example, we analyse symbol Kyiv). This approach helps us to search interpretative functions of author's text.

Key words: individual style, language personality, language dominant, language symbol.

Особливий інтерес філологів викликає дослідження «теми міста», її постання та особливостей представлення у творчому доробку майстрів слова, що набула надзвичайної «популярності» у мовотворчості письменників кінця XIX – поч. XX ст. Йдеться насамперед про реакцію художника слова на соціально-історичні зміни, що демонструє передусім мовний матеріал. Так, на думку Ю. Шевельова, українська література у 20-х рр. XX ст. стає «антисільською» [Шевельов 1988, 7]. Розвиваючи артикульовану Ю. Шевельовим думку, І. Веретейченко вказує на перехід, що відбувся в українській літературі цього періоду: від традиційного до індустріального суспільства [Веретейченко 2010, 109], – наприклад, «в усіх романах Петрова дія відбувається в ретельно виписаному інтер'єрі помешкання, в ресторані, на міській вулиці. А роман «Без ґрунту» за топосом дніпропетровський. «Дівчина з ведмедиком» і «Доктор Серафікус», з їхніми вулицями, ресторанами, букіністичними крамницями, трамваями, Трухановим островом і «кінами» – цілковито київські. Семенко ж у свій час оспівував місто, трамваї, кав'ярні і машини, неокласики перебували у полоні університетської мудрості, Хвильовий був постійно закоханим у плінні арабески неугавного міського духу, Яновський намагався «роздягнути» своїх героїв із драних свиток і вишиваних сорочок, а Йогансен просто написав злісну пародію на те, що називали «сільським ідіотизмом» [Веретейченко 2010, 109]. Така позиція вченого, на наш погляд, досить точно визначає естетичні пошуки представників «красного письменства» початку XX ст., орієнтованих передусім на творчі здобутки європейської літератури, у якій урбаністична тематика вже була достатньо опрацьованою. Попри всі переваги впливу народництва на формування української культури в цілому, варто наголосити на тому, що головним чином це був вплив гальмівний, консервативний за своєю суттю. Тому поява у творчому доробку письменників кінця XIX ст. – поч. XX ст. урбаністичної тематики є швидше логічною закономірністю, аніж випадковістю.

Окрім того, аналізуючи наукові досягнення у дослідженні специфіки розвитку теми **міста** у творах українських письменників означеного періоду, наголосимо на вагомих досягненнях літературознавців у цьому аспекті. Зокрема, це дослідження В. Агеєвої, А. Білої, І. Веретейченко, Л. Кавун, С. Павличко, І. Матковської, М. Тарнавського, В. Фоменко та ін. Натомість системних мовознавчих праць, присвячених означеній проблемі, не існує і досі, що зумовлює актуальність нашого дослідження.

Не оминув теми міста у своїй творчості і Ю. Яновський – напевно, найвиразніший український неоромантик (принаймні, якщо йдеться про початкові етапи творчого зростання письменника). Досить показовим у цьому аспекті є аналіз лінгвосимвольного простору Ю. Яновського, у якому особливе місце належить символу **місто**, репрезентованого досить розгалуженою топонімією: **Берлін, Київ, Марсель, Москва, Одеса, Париж, Перекоп** та ін.: «*Вітри над Парижем* дмухали чужі й нерівні, сонце сходило за хмарами і лягало в дим вечорів» (ЮЯ II, 266); «*Буяй, Москва, – життя ясна окраса! // Співай, Україно, красна, молода...*» (ЮЯ, V, 56); «*Над павільйоном міста Марселя з'являються контури келиха, й кривава рідина починає...*» (ЮЯ II, 285). Як бачимо, мовотворчість письменника демонструє досить широку «географію», зумовлену передусім екстралінгвальними чинниками: ідеєю, темою твору, культурно-історичною дійсністю. Однак не менш важливим серед означених чинників є і відображення авторського світовідчуття, вербалізованого у символі **місто**. «Місто, – на думку С. Павличко, – є символом певного типу свідомості як автора, так і його героя. Ця свідомість достатньо рафінована, вона вихована бібліотекою, а не природою, вона пізнала філософські сумніви, розчарування й біль самотності, алієнацію, внутрішню дисгармонію» [Павличко 206]. Тобто в широкому розумінні поява у текстах символу **місто** свідчить передусім про зміну світоглядної парадигми її автора.

Аби унаочнити результати проведених досліджень, звернімося до схеми, що відображає семантико-стилістичне наповнення символу **місто** у мовотворчості Ю. Яновського:

МІСТО 1. *інд.-авт.* Територіальне утворення, що протиставляється безкрайньому простору – степу: «*А нам, щоб побачити дерево, доводилось трамваєм їхати далеко за місто, щоб понюхати квітку – треба було виростити її в кімнаті. Довгі вулиці розрослися в ширину – ними прийшов до міста степ і зустрівся з морем*» (ЮЯ II, 14); 2. *інд.-авт.* Урбаністичне утворення, що має негативний вплив на свідомість людини: «*Він довів, що готелі спричиняють травми в мозкових центрах людини, і через ці травми зростають такі контингенти злочинців, як батьковбивці, руйнники родинних основ, песимісти й істерики*» (ЮЯ II, 14); «*Тепер мені видно нікчемність мешканців міста. ...Вони тільки бруднили берег. Друге діло – вантажники, моряки й рибалки*» (ЮЯ II, 14) // *інд.-авт.* Чуже, вороже місто: «*Місто затискало в лапах Остюкову степову душу, обламувало його крила і обмежувало розмах очей.*»

Вітри над Парижем дмухали чужі й нерівні, сонце сходило за хмарами і лягало в дим вечорів» (ЮЯ II, 266); «...блиснути клинками серед веселих, темпераментних натовпів і свиснути – крикнути степовим покриком, щоб зникло **заворожене місто** і повстала чудесна, мудра ковила.» (ЮЯ II, 266); «**Велетенське місто** ковтнуло його бригади» (ЮЯ II, 285); **3. інд.-авт.** Одеса: «На **Місто** з моря дмухав вітер. Ляскали десь залізнi дахи. Шуміли дерева. На море насунув туман. Свист вітру й морського гулу часом перетинала сирена. Вона кричала методично, важким ревом пробиваючи пелену туману» (ЮЯ II, 47); // **інд.-авт.** Романтичний осередок юності: «...він стоїть так, як ви стояли колись у **Місті**, у нього буйне волосся й рівні плечі.» (ЮЯ II, 34); **4. сулм.** Культурно-адміністративне утворення, що має давні традиції: «**Гляньте на волю таку, коли вона починає титанічний біг. Падають і підіймаються з небуття міста й країни**» (ЮЯ II, 244).

Лінгвостилістичний аналіз специфіки функціонування символу **місто** у мовотворчості Ю. Яновського дозволяє означити смислові домінанти, які увиразнюють авторські інтенції, вербалізовані в тексті. Так, у мовотворчості Ю. Яновського досить показовим є функціонування символу **Київ**, що входить до урбаністичної лінгвотематичної групи, об'єднаної мовосимволом **місто**. У текстах Ю. Яновського «звучить гімн» місту Києву, тобто письменник справді залюблений у столицю: частотним у мовотворчості є функціонування не лише лексеми **Київ**, а й назв на позначення реалій (топонімів, гідронімів, назв вулиць, парків, скверів), що, власне, й «творять» це місто: «**Мінливо так горітиме важка блакить. // Бавовною застелеться тоді Дніпро. // Поромом знову іде день у Київ...**» (ЮЯ, V, 47); «**З тобою стрічі вічно ждатиму / В Шевченковому парку знов, / І, як дітей, я колихатиму: / Чекання, мрію і любов!**» (ЮЯ, V, 52). І зовсім не випадково в означеному контексті символ **Київ** супроводжується у мовотворчості Ю. Яновського епітетом **великий**: «**Я співаю гімна тобі, моє велике місто!**» (ЮЯ I, 42); «**Сонце співало на небі, як канарейка, вітер дмухав, як вентилятор, і земля тримала на собі Київ – велике місто**» (ЮЯ I, 43), адже це «... місто – найкраще за всі міста» (ЮЯ I, 39).

Для порівняння: в описі міст, які стали центрами воєнних дій, у мовотворчості Ю. Яновського представлено епітетні характеристики **велетенське, заморожене**: «**Велетенське місто** ковтнуло його бригади» (ЮЯ II, 285); «...блиснути клинками серед веселих, темпераментних натовпів і свиснути – крикнути степовим покриком, щоб зникло **заворожене місто** і повстала чудесна, мудра

ковила. Земля далекої Батьківщини лежала перед ним, як теплий життєвий хлїб, як ляскїт копит по м'якій степовій дорозі, як запах кїнського сїдла, і як цвіт черешні» (ЮЯ II, 266), що, відповідно до контексту, мають відтїнок негативної оцїнності.

Аналізуючи семантико-стилістичне наповнення варто зазначити про те, що символ **Київ** характеризує світоглядну парадигму мовної особистості автора. Так, герої автора не мислять свого життя поза **Київом**: «Ви здивуєтесь: ніколи Ма не може виїхати з Києва! Ви не повірите, що вона пролітає **Київ** на поліні» (ЮЯ I, 38); «Я бачив інші будинки в інших містах. Я чув інші протяги на інших, не твоїх вулицях. Я дивився в інші очі інших ліхтарів, не твоїх ліхтарів; але такого, як ти, – немає» (ЮЯ I, 42).

Не менш важливою для аналізу художнього світу Ю. Яновського є тема війни, що пояснює появу мовосимволів, пов'язаних, зокрема, з подїями 40-х рр. ХХ ст. Особливо показовим у цьому контексті є протиставлення символів **Київ – Берлін**: «Я нізащо кулі не вклонюсь! // До **Берліна** недалеко йти! // Я живий у **Київ** повернусь, – // Сні мені досяються золоті!» (ЮЯ, V, 53). Ю. Яновський апелює до відомого в українській літературній традиції образу **золотого сну** (подібна кореляція зі «Словом о полку Ігоревім» на рівні функціонування мовосимволів була простежена і в романі «Вершники», де події розгортаються навколо членів родини **Половців**), що є показовим в аналізі семантико-стилістичного наповнення символу **Київ**: «Тихий ранок вихідного дня, // **Милий Київ, теплі вулиці...** // Я тебе у сні за стан обняв, / Ми йдемо разом – рука в руці. //» (ЮЯ, V, 52); «Я прокинувся – де ті вулиці? // Де ти, Київ? Де вона – любов? // Автомат лежить в моїй руці, // Німці йдуть у контратку знов!» (ЮЯ, V, 52-53).

Таким чином, домінанта-символ **Київ** формує цілісне семантичне поле в ідіостилі Ю. Яновського, лінгвістична інтерпретація якого вкотре дозволяє простежити еволюцію семантико-стилістичного наповнення символу **Київ**, зумовлену зміною світоглядних парадигм автора, впливом суспільно-історичних подій тощо. Так, частково репрезентований аналіз у пропонованому дослідженні функціонування символу **Київ** унаочнює позицію про свідому авторську настанову в доборі механїзмів маркування мовних символів. А це, у свою чергу, сприяє пізнанню мовносимвольного простору та ієрархічної моделі вербалізації художнього світу письменника.

Відповідно, аналізуючи функціонування домінантних мовних символів в ідіостилі Ю. Яновського, зважаючи на їх важливість у

питанні реконструкції та інтерпретації естетичної свідомості майстра слова, власне формування мовної особистості як насамперед лінгвостилістичної категорії, можемо з впевненістю стверджувати, що лінгвістичні дослідження мають ґрунтуватися на мовній пояснювальній здатності, яка уможливило виникнення продуктивних інтерпретативних методик для вивчення функціонального навантаження мовних символів, коли йдеться про лінгвістичний аналіз ідіостилу письменника.

1. *Веретейченко І. А.* Урбаністичні мотиви в творах українських письменників у контексті європейської філософської традиції / І. А. Веретейченко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. № 20 (207), Ч. IV, 2010. – С. 109–115. 2. *Павличко С.* Дискурс модернізму в українській літературі / С. Павличко – К.: Либідь, 1997. – 360 с. 3. *Шевельов Ю.* Шостий у гроні. В. Домонтович в історії української прози / Ю. Шевельов // Домонтович В. Проза. Три томи. – К.: Сучасність, 1988 – Т. 3. – С. 3–25.

Список використаних джерел:

ЮЯ, I – Яновський Ю.І. Твори: В 5-ти т. / Ю.І. Яновський ; [редкол. І.О. Дзеверін (голова) та ін.]. – Т. 1. Оповідання. / Упоряд. М. Острик; Передм. О. Гончара. – К.: Дніпро, 1982. – 533 с. ЮЯ, II – Яновський Ю.І. Твори: В 5-ти т. / Ю.І. Яновський; [редкол. І.О. Дзеверін (голова) та ін.]. – Т. 2. Романи. / Упоряд. К.П. Волинський, М. Острик; Післям. М. Пархоменка. – К.: Дніпро, 1983. – 424 с. ЮЯ, III – Яновський Ю.І. Твори: В 5-ти т. / Ю.І. Яновський ; [редкол. І.О. Дзеверін (голова) та ін.]. – Т. 3. Роман "Мир". П'єси. / Упоряд. К.П. Волинський, М. Острик. – К.: Дніпро, 1983. – 582 с. ЮЯ, IV – Яновський Ю.І. Твори: В 5-ти т. / Ю.І. Яновський ; [редкол. І.О. Дзеверін (голова) та ін.]. – Т. 4. Сценарії. / Упоряд. К.П. Волинський. – К.: Дніпро, 1983. – 358 с. ЮЯ, V – Яновський Ю.І. Твори: В 5-ти т. / Ю.І. Яновський; [редкол. І.О. Дзеверін (голова) та ін.]. – Т. 5. Вірші. Публіцистика. Роздуми про літературу. Листи. / Упоряд., приміт. К.П. Волинський. – К.: Дніпро, 1983. – 382 с.

Журавльова О.М., ст. викл.,
Національний авіаційний університет

СМИСЛОВИЙ ПРОСТІР ТЕКСТУ СУЧАСНОЇ ХРИСТІАНСЬКОЇ ПРОТЕСТАНТСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ

У статті розглядається смисловий простір тексту сучасної християнської протестантської літератури як синергетичний процес,